

ZÁRÓJELENTÉS

A magyarországi népvándorlás kori leletanyag feldolgozása és kiadása

Analysis and Editing of the Early Medieval archaeological finds in Hungary

NKFIH K 120486. számú kutatási program keretében végzett munkákról

2016. november 1. – 2021. április 30.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés
2. Megjegyzés
3. A zamárdi avar kori temető (III.)
4. Budapest-Péceli úti római császárkori barbár temető
5. A budakalászi avar kori temető
6. A langobard kori leletanyag korpusza (II.)
7. A gepida kori leletanyag korpusza (III.)
8. Zala völgyi avar kori temetők
9. A tápi avar kori temető
10. Tudományos segédmunkatárs alkalmazása (Samu Levente)
11. Tudományos címek és fokozatok
12. Archaeometriai vizsgálatok
13. Összefoglalás
14. Mellékletek 1-2.

1.) BEVEZETÉS

A pályázat célja a korábbi korpusz vállalkozások programjának megfelelően a magyarországi népvándorlás kori leletanyag új elméleti és gyakorlati módszerek alkalmazásával történő egységes szempontú feldolgozásának és kiadásának folytatása. A program részben új kutatásokat kezdeményezett és részben olyan már megkezdett projekteket folytat, amelyek korábban már OTKA/NKFIH támogatásban részesültek. A pályázat a népvándorlás kori régészet 1960-as évek óta folyó nagy vállalkozásának, a leletkorpuszok készítésének hagyományos szempontjait egyesíti a mai régészet korszerű elvárásaival.

A leletkorpuszok a *Monumenta Avarorum Archaeologica* (MAA) és a *Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae* (MGAH) sorozatokban jelennek meg. A jelen pályázat keretében új sorozat alapítására került sor, amely a római császárkori barbárok leletanyagának kiadását tűzte ki célul. Az új sorozat címe: *Monumenta Archaeologica Barbarorum inter Pannoniam Daciamque* (MABiPD), alapító szerkesztői Garam Éva, Masek Zsófia és Vida Tivadar. A leletkorpusz kötetei hagyományosan idegen nyelven jelennek meg, hogy a tudományos eredmények mielőbb bekerüljenek a nemzetközi vérkeringésbe.

2.) MEGJEGYZÉS

Mind a Zamárdi temető (III. kötet), mind a Budapest-Péceli úti temető feldolgozásának kéziratái a vártnál nagyobb terjedelműek lettek, ezért a fordítások nem várt módon elhúzódtak és rendkívüli mértékben megnőtt a fordítási és a nyomdai költség is és emiatt kevesebb forrás jutott a többi kötet előkészítésére. Ugyanakkor a Covid-19 járvány miatt jelentős hátrányt szenvedett a múzeumi munka, mert a raktárak hosszú ideig zárva voltak és utána pedig a korlátozott személyes „kontakt-helyzetek” miatt lassult az anyagfelvétel, az illusztrációk készítése és a fotózás. A covid veszélyhelyzettel összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 7. § értelmében a projekt még újabb 180 napos hosszabbításra került.

3. A ZAMÁRDI AVAR KORI TEMETŐ (III.)

Megjelent a 2368 síros temető leletanyagának összefoglaló, monografikus elemzése: „Garam Éva: Das awarische Gräberfeld in Zamárdi-Rétiföldek, Teil III. (200 ábra, 19 tábla, 1 térkép). Monumenta Avarorum Archaeologica, 12. kötet. Budapest 2018. 416. oldal (ISBN 978-963-508-884-3; HU ISSN 1219-2813).

Az avar korszak legnagyobb temetőjének korábbi két kötete az OTKA támogatásával a leletanyag katalógusát adta közre (MAA 9.10.) Bárdos Edith és Garam Éva munkájaként. (OTKA T 48552, K 61798, K 81891). A jelen program keretében megjelent a temető leletanyagának tudományos feldolgozását lezáró monográfia. Mivel a kézirat végső terjedelme hosszabb lett a tervezettnél (kb. 1. 378.000 helyett 1.600.000 n), jelentősen nőtt a fordítási és az előállítási költség (szöveg közti illusztrációk és a térképek, ld. számlák)

4. BUDAPEST-PÉCELI ÚTI RÓMAI CSÁSZÁRKORI BARBÁR TEMETŐ

Elkészült Margit Nagy: Das barbarische Gräberfeld Budapest, XVII. Bezirk, Rákoscaba, Péceli út aus der jüngeren Kaiserzeit (2.–4. Jahrhundert n. Chr.). *Monumenta Archaeologica Barbarorum inter Pannoniam Daciamque* (MABiPD) 1. kötet. Budapest 2021. (ISBN 978-615-5254-12-3; ISSN 2786-3689).

A monográfia a pesti oldal legnagyobb császárkori barbár lelőhelyének, a Budapest XVII. Rákoscaba-Péceli út mellett 1971-1989 között feltárt 270 síros, csontvázis temető feldolgozását tartalmazza. Egyes tárgyak, ékszerek és főként a rítus elemzése arra az eredményre vezetett, hogy a temetőt kevert, szarmata-germán etnikumú népesség használta, akik római szövetségesként hosszabb ideig, a 2. század utolsó harmadától a 4. sz. végéig, éltek a Rákos patak menti településükön. A népesség germán komponenseként a Duna-kanyar felől a 3-4. sz. folyamán az aquincumi limes szakasz mellé húzódó kvádok jöhetnek számításba.

Mivel a kézirat végső terjedelme hosszabb lett a tervezettnél (kb. 1. 399.000 helyett 1.600.000 n), jelentősen nőtt a fordítási és az előállítási költség (ld. számlák). Elkészültek a szöveg közti illusztrációk és a térképek. A lektornak felkért német kollégák szükségét tartották a szaknyelvi korrekciónak, amit hosszú hónapok alatt Prof. Dr. Jan Schuster (Łódź-i egyetem) végzett el. A nyelvi korrektúrát a Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt (Prof. Dr. Eszter Bánffy) és a Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum (Schleswig) fizette (6000 Euro), s a kötethez a múzeum és a Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie igazgatója, Prof. Dr. h.c. Claus von Carnap-Bornheim írt előszót.

5.) A BUDAKALÁSZI AVAR KORI TEMETŐ

Pásztor Adrien-Vida Tivadar: Das awarenzeitliche Gräberfeld in Budakalász Dunapart. *Monumenta Avarorum Archaeologica* 13. kötet.

Az 1654 síros temetőben jól vizsgálható a betelepült keleti eredetű avarok és a helyi romanizáltak és germánok leletanyaga. A temető a kora avar kortól a 8. század közepéig használatban volt. Antropológiai anyagának feldolgozása befejeződött (Wolf Katalin). Elkészült 180 db rajzos tábla (A4-es, Ősi Sándor), 37 db. színes tábla a tárgyakról (Szinyei Viktor), 12 db színes tábla az edényekről (Szinyei Viktor), 54 sírról 36 digitális rajzos ábra (Szinyei Viktor és Skriba Péter). Befejeződött a sírok leírásának fordításra történő előkészítése. Elkészült a budakalászi lelőhelytérkép geoinformatikai adatbázisba rendezése, illetve a lelőhely-környezet domborzati modellje (Samu Levente), elkészült a temetőtérkép digitalizálása (Samu Levente). Elkezdődött a sírok leírásának angol nyelvre történő fordítása (Király Attila, kifizetés 303.000.-Ft).

Elkezdődött a temető értékeléséhez kapcsolódó MTA doktori értekezés fordítása: A sztyeppe, a bizánci és a Meroving birodalmak között. Kulturális változások a Kárpátmedence nyugati felén a 6-7. században / Between the Steppean, Byzantine and Merovingian Empire. Cultural changes in the Western part of the Carpathian Basin to 6th-7th century AD. (Seleanu Magdalena, Maxskaköröm bt., kifizetés 648.000.- Ft).

6.) A LANGOBARD KORI LELETANYAG KORPUSZA (II.)

Bóna István egykori kutatási programját (az első kötetből kimaradt temetők: Dór, Tatabánya, Máza) folytatva elkészült a mosonszentjánosi és a kónyi temetők sírjainak leírása, rajzoltatása, fotózása és értékelése (Koncz István), a szelestei temető fotózása és sírleírása (Pap Ildikó Katalin, antropológia: Tóth Gábor), és a gyirmóti temető sírjainak leírása, rajzoltatása és régészeti értékelése (Tomka Péter, összesen 164 sír).

Bocsi Zsófia nem adta le kéziratát és így kiadásra tervezett kötetével nem kezdődhetett el a munka (Bocsi, Zsófia: Die langobardische Siedlung von Zamárdi).

7.) A GEPIDA KORI LELETANYAG KORPUSZA (III.)

Istvánovits Eszter még nem adta le kéziratát az Ártánd-Kisfarkasdomb és -Nagyfarkasdomb, a Kótaj-Verba tanya, Nyíregyháza-Rozsrétszőlő temetők leletanyagát feldolgozó monográfiájáról (összesen 201 sír). A leletanyag a 4. század végétől az 5. század végéig keltezhető, amelyek részben a germánok és a tovább élő szarmaták leletanyagát tartalmazza.

8.) ZALA VÖLGYI AVAR KORI TEMETŐK

Elkészült három avar kori temető sírleírása (Kehida, Zalakomár, Söjtör) és a rajzos táblák ellenőrzése, és megkezdődött a német nyelvre történő fordítás. Kifizetés nem történt. (Szőke Béla Miklós)

9.) A TÁPI AVAR KORI TEMETŐ

Elkészült a tápi avar kori temető leletanyagának táblába szerkesztése és megkezdődött a táblák rajzolása (10) db. Elkészült a temető leletanyagának fotózása, a digitális fotók tisztítása, táblába illesztése. A Kisalföldre legjellemzőbb Táp-Borbapuszta-i avar kori temető leletanyagának közlése azért is fontos, mert a közép- és késő avar kori temetkezési szokások kutatásában már hivatkozási alapként szerepel. A temető előnye, hogy különösen alkalmas a belső relatív időrend elemzésére, mivel az egyes időrendi fázisok szabályosan követik egymást (Tomka Péter régész, Tanai Csaba fotós, Koncz Dániel grafikus).

10. TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS ALKALMAZÁSA (SAMU LEVENTE)

A projekt 3 éves futamideje alatt Samu Levente volt alkalmazásban tudományos segédmunkatárs minőségben. Samu Levente részt vett a kötetek szerkesztésében, továbbá a budakalászi temető sírleírásainak készítésében és ellenőrzésében, koordinálta a leletmozgatással, rendszerezéssel, rajzoltatással és fotózással járó munkát. Segített a fotósok, rajzolóok, számítógépes szerkesztők, tördelőok munkájának irányításában.

Samu Levente tudományos feladata a kora avar kori leletanyag formai és időrendi rendszerezése volt, amit doktori értekezése keretein belül hajtott végre. Samu Levente a doktori disszertációjának 9. és 10. fejezetét a korszak kronológiájának a gerincét adó kora avar kori övgarnitúrák keltezési problémáinak szentelte (Külön fejezet foglalja össze a mediterrán övcsatok keltezését). A 9. fejezetben tárgyalja a teljes övanyag ornamentikai kincsét és azoknak keltezési megfigyeléseit, míg a 10. fejezetben már csak a mediterrán, vagy mediterrán jellegű tárgyakat elemzi. A kronológiai vizsgálatai során végig törekedett a tárgyak és motívumaik között fennálló összefüggések kimutatására, valamint az egyes motívumtípusok mennyiségi megjelenítésére, hogy számszerűen is követhetővé váljanak az egyes ornamentikai elemek. Az összefüggések alapja az elemzés egyik részében az ornamentika, a motívumok átalakulása és hasonlóságai. A másik – és kronológiai szempontból a legfontosabb – elem a tárgyak és motívumok együttes előfordulása a sírokban. Ezt a vizsgálatot a teljes 7. századi övállományra vonatkozóan sikerült elvégeznie: minden „együtt előfordulást” sikerült figyelembe vennie, ezek alapján pedig korrelációs vizsgálatra került sor, majd ennek az eredményeit egy hálózat segítségével sikerült képi formában is megjeleníteni, így áttekinthetővé vált a teljes övanyag ornamentikája és a közöttük fennálló kronológiai kapcsolatok. Eddig ilyen jellegű vizsgálatok nem készültek az avar korra vonatkozóan. A létrehozott hálózatokat, melyek tulajdonképpen a motívumok síregyütteseken alapuló korrelációját mutatják, többféle bontásban is ellenőrzésre kerültek korrespondencia-analízis segítségével. Az ezeken megjelenő csoportok jól visszatükrözték a hálózatban megfigyelhető sűrűsödéseket és összefüggéseket.

Az övanyag ilyen módon való bemutatásának és elemzésének az volt a célja, hogy jobban érthetővé váljanak a kora és közép avar kori övek és ornamentikai elemeiknek keltezési nehézségei, ugyanis így világosan láthatóvá válik a lelettársulás (mi fordul elő mivel), és – ami még fontosabb – mennyi minden fordul elő sok más tárggyal együtt, s hogy ez hogyan befolyásolja – negatív irányba – a lehetőleg szűk időintervallumra történő, pontos keltezéseket. Természetesen lehetőség van a kronológia pontosítására további kiegészítésekkel. Ilyen például bizonyos – távolsági kapcsolatrendszerrel rendelkező – tárgytipusok bekötése az avar

kronológiába. Erre kitűnő lehetőséget nyújtanak a nyugati kapcsolatú tárgyak: a 2-3-4 és többtagú garnitúrák, a tausírozott garnitúrák, az Alpi-típusú garnitúrák. Miután a Meroving-területek kronológiája részletesen kidolgozott, sok esetben 25-30 éves periódusokra lehetséges a keltezés, így különösen hasznos a számunkra, hogy az avar kori fázisainkat összeköthetjük ezzel a rendszerrel. A tausírozott garnitúrák esetében ez a lehetőség adott a 6. század második felétől egészen a 7. század végéig, 8. század elejéig. Ez a munka is elkészült a 7. század második felére vonatkozóan, igaz, nem szorosan kötődve a doktori disszertációhoz, hanem azzal párhuzamosan. Az Alpi-típusú garnitúrák összefoglalása szintén a doktori disszertáció részét képezi, ezeknek elterjedése és kronológiai besorolása is fontos támpont a 7. század második felének kronológiai vizsgálatainál. Összefoglalásra kerültek továbbá az ún. díszítetlen övgarnitúrák is.

A disszertáció kronológiai fejezeteinek eredménye, hogy ma az összes verettípus és ornamentikai elem, a kora és közép avar korra vonatkozóan megtalálható egy helyen, összegyűjtve, és támpontot adva a keltezésre, összefoglalva a leglényegesebb információkat. A verettípusok és ornamentikai elemek a kronológiai besorolásuknak megfelelő alfejezetekben szerepelnek. Külön figyelmet kaptak azok a motívumok, amelyek hosszabb időn keresztül léteznek, illetve azok a típusok, amelyek például a 7. sz. eleje után a század végén újra feltűnnek. Ezeknek magyarázatára szintén megoldásokat keresett a szerző. Az elkészült munka egyetlen kihívása a terjedelem és a tárgyak sokszínűségéből fakadó összetettség – ezt egy jövőbeni, könyv formában történő publikáció hivatott megoldani, amelyben a doktori disszertációban szereplő információk tömörebben, sok képi illusztrációval együtt jelennek meg.

A disszertáció 10. fejezetében már csak a szűkebben vett mediterrán eredetű motívumok kerültek tárgyalásra, kronológiai sorrendben. Nagy hangsúly került a motívumok fejlődésének vizsgálatára, hogy a közöttük rejlő kapcsolatok jobban érthetővé váljanak. Ez egyrészt kronológiai fogódzót is nyújt, másrészt könnyebben értelmezhetővé válnak egymástól sokszor nagyon elütő, de mégis összefüggő tárgyak. A mediterrán ornamentika vizsgálatánál megjelentek bizonyos keltezési problémák – nehézséget jelentett különösen a korai, 6. század második felére/végére és a 7. sz. első felére keltezhető tárgytipusok, illetve ornamentikák szétválasztása. Ez természetesen nem csak az avar kori tárgyakat érintő probléma, a periódusokba való felosztás szinte soha nem lehet tökéletes. Szerencsés módon több motívumtípusnál is fordultak elő jól keltezhető párhuzamok, síregyüttesek, részben a Kárpát-medencéből, részben távolabbi területekről, ezek adták a kronológiai felosztás gerincét. Az egyes ornamentikai elemeknél sikerült figyelembe venni a különböző mediterrán párhuzamokat (pl. kőfaragványok, textíliák). A párhuzamok gyűjtése azonban még korántsem merült ki, az összefüggések keresésében, azok elemzése további lehetőségek rejt magába.

A kora és közép avar kori (6-7. sz.) övanyag és díszítésének kronológiája átvilágításra került és a legutolsó keltezéseket sikerült összefoglalni, valamint statisztikai módszerekkel rámutatni az avar kori kronológia általános nehézségeire. Ez a működő rendszer felhasználható lesz a jövőben további kronológiai vizsgálatokra, valamint tetszés szerint bővíthető és fejleszthető a különböző tudományos kérdéseknek megfelelően. Időközben, a disszertációhoz kapcsolódóan, elkészült a teljes tausírozott övanyag összefoglalása és kronológiai vizsgálata nyugati kutatókkal együttműködésben.

11.) TUDOMÁNYOS CÍMEK ÉS FOKOZATOK

a) PhD dolgozat

Samu Levente német nyelven készítette doktori disszertációját az avar kori övek bizánci kapcsolatairól, és a kora avar korszak időrendjéről: *Die mediterranen Kontakte des Karpatenbeckens in der Früh- und Mittelawarenzeit im Licht der Männerkleidung. Gürtelschnallen und Gürtelgarnituren.*

<https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=EN&vid=22044>

A doktori munka részletesen vizsgálja a kora és közép avar kori övek, övgarnitúrák jellegzetességeit, az övveretek tipológiáját, kronológiáját, térbeli elterjedéseit, kulturális kapcsolatrendszerét, a különböző kulturális hatások mértékét. Az adatok és eredmények megjelenítése hálózatos formában is megtörtént, így megkönnyítve az értelmezést és interpretációt a nagymennyiségű adatok esetében.

A doktori védés 2020. október 6-án megtörtént a cotutelle képzés keretében az ELTE Történettudományi Doktori Iskolája Régészeti Doktori Programján (társtémavezető: Prof. Dr. Vida Tivadar) és az Ur- und Frühgeschichtliche Archäologie / Archäologie des Mittelalters, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg szervezésében (társtémavezető: Prof. Dr. Sebastian Brather).

c) MTA doktori értekezés

Vida Tivadar: A sztyeppe, a bizánci és a Meroving birodalmak között. Kulturális változások a Kárpátmedence nyugati felén a 6-7. században (Between the Steppean, Byzantine and Merovingian Empire. Cultural changes in the Western part of the Carpathian Basin to 6th-7th century AD.). MTA doktori értekezés. Budapest 2018.

12. ARCHAOMETRIAI VIZSGÁLAT

Elkészült a budakalászi temető bizánci csatjai és ékszerei anyagösszetételének vizsgálata (270 mérés) a kiértékelést Samu Levente és Maróti Boglárka végezte (Wigner Research Centre for Physics, Hungarian Academy of Sciences munkatársával (Samu Levente). Elkészült a szőládi temető fémtárgyainak archaeometriai értékelése (Mitscenkov-Horváth Eszter). Kifizetés nem történt.

13. ÖSSZEFOGLALÁS

A projekt keretében az 1960-as évek óta folyó népvándorlaskori (Kr. u. 0-1000) korpusz-program részeként tudományos szempontból nagy jelentőségű leletanyagok egységes szempontú, tudományos igényű közre adása ill. publikációra történő előkészítése valósult meg. A korpusz-sorozatok célja a régészeti leletanyagok mielőbbi bekapcsolása a tudomány nemzetközi vérkeringésébe. A *Monumenta Avarorum Archaeologica* korpusz-sorozatban kiadásra került a Zamárdi lelőhely avar kori temetőjének régészeti értékelése Garam Éva

tollából, és előkészületek történtek a tápi, ill. a Zala vidéki temetők kiadására. Elkészült a Nagy Margit által feltárt és feldolgozott, Budapest-Péceli úti római császárkori temető monografikus feldolgozása. E temetőt szarmata-germán etnikumú népesség használta, akik római szövetségesként hosszabb ideig, a 2. század utolsó harmadától a 4. sz. végéig, éltek a Rákos patak menti településükön. E monográfia az újonnan megalapított *Monumenta Archaeologica Barbarorum inter Pannoniam Daciamque* sorozat első kötete. Előkészületek történtek a langobard korpusz II. kötete (Mosonszentjános, Gyirmót, Szeleste, Kóny) és a gepida korpusz III. kötete (Ártánd, Kótaj, Nyíregyháza) esetében, amelyek a *Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae* sorozatban jelennek meg. A pályázat keretében elkészült a kora és közép avar kori (6-7. sz.) övek formáinak és díszítésének statisztikai módszerekkel történő vizsgálata és kronológiája.

Within the framework of the project the continuation of the earlier Corpus Series was realized, i.e. the assessment and publication of the Migration period (1st Millenium AD) find assemblages according to a consistent set of criteria and the highest academic standards. The goal of the corpus series is not merely the publication of various assemblages, but to help them become part of the academic mainstream as swiftly as possible. The archaeological analysis of the Avar period cemetery at Zamárdi written by Éva Garam has been published as part of the *Monumenta Avarorum Archaeologica* and preparations have been made for the publications of Táp and of the cemeteries from Zala county for the same series. Margit Nagy finished the monographic analysis of the Roman imperial period cemetery at Budapest-Péceli út. This site was used by a sarmatian-germanic group that lived in their settlement among the Rákos creek as Roman *foederati* between the last third of the 2nd and end of the 4th century. This monograph is also the first publication in the newly founded *Monumenta Archaeologica Barbarorum inter Pannoniam Daciamque* series. Preparations have been made for the 2nd Langobard corpus (Mosonszentjános, Gyirmót, Szeleste, Kóny) and the 3rd Gepidic corpus (Ártánd, Kótaj, Nyíregyháza) which will be published as part of the *Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae* series. Within the framework of the project the chronology and statistical analysis of the structure and decoration of Early Avar period (6-7th centuries) belt sets was also finished.

Budapest, 2021. december 17.

Vida Tivadar

1. Melléklet

**Garam Éva: Das awarische Gräberfeld in Zamárdi-Rétiföldek, Teil III.
(200 ábra, 19 tábla, 1 térkép)**

Monumenta Avarorum Archaeologica, 12. kötet. Budapest 2018.

INHALT

EINLEITUNG

I. BESTATTUNGSBRÄUCHE

1. *Orientierung*
  - a) Allgemeine Orientierung der Grabgruben und Bestatteten
  - b) In Grabgruben allgemeiner Orientierung mit abweichender/entgegengesetzter Orientierung niedergelegte Bestattete
2. *Verteilung der Geschlechter*
3. *Die Grabgrube*
  - a) Form
  - b) Konstruktion
4. *Bestattungsweise*
  - a) allgemein
  - b) abweichend
    - *Mehrbesetzungen*
    - *von der allgemein abweichende Liegeweisen*
  - c) Sargbestattungen
5. *Reiterbestattungen und Pferdegeschirre*
  - a) Typen der Reiterbestattungen
    - *symbolische Pferdebesetzungen*
    - *selbständige Pferdebestattungen*
  - b) Pferdegeschirre
6. *Bestattung anderer Tiere*
7. *Speise- und Getränkebeigaben*
  - a) Tierknochen (Fleischbeigabe)
  - b) Eierschale (Eierbeigabe)
  - c) Gefäß
    - *Keremaikegefäße*
    - *Holzgefäße*
    - *Metallgefäße*
    - *Glasgefäße*
8. *Gleichaltrige Störungen*
9. *Ungestörte Gräber*
10. *Beigabenlose Gräber*

FUNDMATERIAL, CHRONOLOGIE

II. GÜRTELBESCHLÄGE, GÜRTELGARNITUREN

1. *Gürtelgarnituren germanischem Typs (Ende 6. – erstes Drittel 7. Jh.)*
  - a) eingliedrige „Gürtelgarnitur“
  - b) zweigliedrige Bronzeblechgarnitur
  - c) drei- bzw. viergliedrige Eisenblech-Garnitur
2. *Tauschierte Gürtelzierden*
  - a) dreigliedrige tauschierte Eisenblech-Gürtelgarnituren
  - b) tauschierte vielgliedrige Gürtelgarnituren
  - c) streifentauschierte Gürtelzierden
3. *Gürtelzierden nordalpinen Typs*
4. *Eisere Zellengürtelzierden*

5. Unverzierte, dicke Bronzeblech-Gürtelzierden germanischen/byzantinischen Typs
6. Gepresste Blechgürtelzierden – Frühawarenzeit (Ende 6.-- mittleres Drittel 7. Jh.)
- a) unverzierte gepresste Gürtelzierden
    - unverzierte, gepresste Blechriemenzunge, kleine runde Beschläge
  - b) gemusterte gepresste Blechgürtelzierden
    - Gürtelzierden Typ Fönlak
    - Gürtelzierden mit Punkt-Komma Ornamentik
    - Maskengürtelzierden
    - Gürtelzierden mit „Pinguin“
    - Vogelgürtelzierden
    - Gürtelzierden und Pressmodel mit Martinovka-Muster
    - Gürtelzierden mit „Kunszentmárton“-Muster
    - Gürtelzierden Typ „Tarnaméra“
    - Blattmuster-Gürtelzierden
    - Kreis der Gürtelzierden Typ „Pancevo“ mit Riemenzungen, bzw. gepressten Pseudoschnallen-, Scheiben- und Schuppenmuster-Gürtelzierden
    - gepresste Köcherrosetten
    - gepresste Scheibenrosetten
7. Gepresste Gürtelzierden -- Mittelawarenzeit (letztes Drittel 7.-- Wende 7.-- 8. Jh.)
- a) gepresste geometrisch und rankenverzierte Gürtelbeschläge
  - b) gepresste unverzierte Riemenzungen und quadratische Beschläge
8. Mittel- und spätawarenzeitliche Blechgürtelzierden (letztes Drittel 7.-- 8. Jh.)
- a) Doppelplatten-Riemenzungen mit Seitenband und aus Blech ausgeschnittene rechteckige Beschläge
  - b) gepresste und unverzierte Doppelblech-Riemenzungen und –beschläge in Frauengräbern
9. Gezähnte Flechtband (sog. germanischer Tierstil II) –verzierungen (Männergürtel-garnitur, Frauenriemenzunge, Armring, Fingerring und Wadenbindengarnitur, bzw. Pferdegeschirre)
- a) Männergürtelzierden
  - b) Pferdegeschirrbeschläge
  - c) Verzierungen der Frauengürtelgehänge
  - d) sonstige Gegenstände mit gezähntem Flechtband
    - Nadel
    - Fingerring
    - Armring
    - Beschläge der Kapselriemens
  - e) Die Teile der Wadenbindengarnitur
10. Gepresste und gegossene Flechtbandbeschläge ohne Zahnung

*

Beitrag 1

FRÜH- UND MITTELAWARENZEITLICHE DREIERGRUPPIERTE BESCHLÄGE

Beitrag 2

GLEICHZEITIGER GEBRAUCH VON GÜRTELZIERDEN UNTERSCHIEDLICHEN TYPEN BZW. ZWISCHEN ZEITLICHER WECHSEL UND BESCHLAGZUSAMMENSETZUNGEN IN DER FRÜH- UND MITTELAWARENZEIT

*

11. Blechgegenstände mit punzierten Flechtbandverzierungen (Männergürtelzierden, Frauenriemenbeschläge und –riemenzungen, Fingerringe und Wadenbindenbeschläge (3. Drittel 7. – Wende 7./8. Jh)

- a) Männergürtelzierden mit punziertem Flechtband
- b) Punziertes Flechtbandmuster auf Gegenstände von Frauengräbern
  - Fingerring
  - Hauptriemenzunge
  - Nebenriemenzunge, Riemenbeschlag

*

Beitrag 3

ANMERKUNGEN ZU DER GRUPPEN DER GRÄBER MIT GEZÄHNTEN UND MIT PUNZIERTEN FLECHTBANDGEGENSTÄNDEN

*

12. Gegossene Riemenverzierungen – Spätawarenzeit (Wende 7./8. Jh. – 8.Jh.)

- a) Gürtelzierden der Männergräber
  - gegossene Gürtelzierden mit Greifen
  - gegossene Rankengürtelzierden
- b) Gegossenen Verzierungen der Frauengräber
  - gegossene Bronzescheiben
  - gegossene Beschläge und Riemenzungen der Scheibenriemen

III. FRAUENSCHMUCK

1. Ohringe (Ende 6. – erstes Drittel 9. Jh.)
  - gegossene Ohringe mit Pyramiden – und Kugelanhänger
  - Hörnchenohrringe
  - Ohringe mit Blechkugelanhänger
  - Ohringe mit Glaskugelanhänger
  - Ohringe mit Beerenanhänger
  - Ohringe mit Blechmantelanhänger
  - Ohringe mit aufgezogener Blechkugel vom sog. Zamárdi-Typ
  - unverzierte Ohringe
  - zusammengesetzte Blechkugel-Ohringe
  - gegossene Ohr- oder Schläfenringe mit Beerenanhänger gezwirbelten, bzw. S-Enden
2. Perlen, Perlenketten
  - a) frühawarenzeitliche Perlenketten
  - b) mittelawarenzeitliche Perlenketten
  - c) spätawarenzeitliche Perlenketten
  - d) gemischte Perlenketten mit Anhängern
3. Halsringe
4. Haar-und Brustnadeln
5. Armringe
6. Fingerringe

IV. FRAUENBEKLEIDUNG UND GEBRAUCHSGEGENSTÄNDE DER FRAUEN

1. Gürtel
  - a) Gürtel mit Schnalle
  - b) Frauengürtel mit Riemenzunge und Beschlägen (oder Gürtelverzierungen)
2. Die Gruppen der Frauengürtel mit Riemenzungen und Beschlägen im Gräberfeld von Zamárdi aufgrund der Riemenzungenarten (Ende 6.-letztes Drittel 8. Jh.)
  - a) Riemenzungen Typ Mezöbánd/Marosnagylak
  - b) gezähnte Flechtband-Riemenzungen
  - c) gepresste Blechriemenzungen
  - d) unverzierte und punzierte Flechtband-Doppelriemenzungen bzw.- beschläge mit Seitenband
  - e) gegossene Bronzeriemenzunge
3. Frauenhängegürtel, von Frauengürtel herabhängende Gegenstände
  - a) Kapseln
  - b) Ketten, Kettentypen
  - c) Kugeln, Perlen
  - d) gegossenen Bronzescheiben (in Männer-und Frauengräbern)
    - Scheibe mit Ösenring im Männergrab
    - Scheiben im Frauengrab
    - Scheibenriemen mit Verzierung
  - e) Schlüssel

*

Beitrag 4

GRÄBER MIT SCHLÜSSEL IN DER AWARENZEIT

*

- f) Schellen
- g) Arbeitsgeräte als Zubehör der Frauengürtel
4. Wadenbindengarnitur
5. Tracht und Kleidung der im Gräberfeld von Zamárdi bestatteten Frauen
  - a) Frühawarenzeit

- b) Mittelwarenzeit
- c) Spätwarenzeit
- d) Wende 8./9. Jahrhundert, Anfang 9. Jh.

V. WAFFEN

1. Angriffswaffen

- a) Schwert
  - *germanische Schwerter/Spathae*
  - *awarenzeitliche einschneidige Schwerter*
  - *zweischneidige Eisenschwerter*
  - *ungewisser Schwerttyp*
- b) Lanze
  - *Lanzen germanischer Typ*
  - *Lanzen awarischen Typs*
  - *sog. Lanzen Typ Tiszafüred*
- c) Bogen, Pfeil, Köcher
  - *Bogenspanner*
  - *Pfeilspitzen*
  - *Köcher bzw. auf Köcher hinweisende Gegenstände*
- d) Streitaxt

2. Verteidigungswaffe

- a) Schild
- b) Ketten- und Lamellenpanzerfragmente

VI. AUF WIRTSCHAFT, HANDWERK UND LEBENSWEISE VERWEISENDE GEGENSTÄNDE

1. Die Grundlagen der Wirtschaft

- a) Sammeln
- b) Fischerei
- c) Jagd
- d) Hirtenleben, Tierhaltung
- e) Ackerbau

2. Handwerk

- a) Holzbearbeitung
- b) Töpferhandwerk
- c) Lederarbeit
- d) Verarbeitung pflanzlicher Materialien
  - *Nähzug: Nadeln, Nadenbehälter*
- e) Beinbearbeitung
  - *Peitschen- oder Knutenenden*
  - *beinerne Taschenverschlüsse*
  - *individuelle Beingegegenstände*
  - *geschützte Beinplatten*
  - *beinerne Bogenplatten*
  - *Beinkämme*
- f) Metallhandwerk
  - *Schmiedearbeit*
  - *Goldschmiedehandwerk*
- g) Tauschierte Eisenstühle/Klappstühle (*sela castrensis*)

VII. REITER-- (MANN + PFERD) –GRÄBER

1. *Besatzungsweise der Reiter und ihrer Pferde*
2. *Beigaben von Reiterbestattungen*
  - a) Pferdegeschirr im Grab
  - b) Zu Männergräber gehörende selbständige Pferdegräber
    - *Das frühawarenzeitliche Fundmaterial der Männer- und Pferdegräber (Ende 6.—Mitte/letztes Drittel 7. Jh.)*
    - *Mittelawarenzeitliche Funde in Männer- und Pferdegräber (2. Hälfte/letztes Drittel 7. – Anfang 8. Jh.)*
    - *Das spätawarenzeitliche Fundmaterial in Männer- und Pferdegräbern (Anfang 8. – Wende 8/9. Jh.)*
3. *Verbreitung der Reitergräber im Gräberfeld Zamárdi*
4. *Zusammenfassung*

VIII. BLECHKREUZE UND DIE BEIGABEN DER SÄRGE MIT BLECHKREUZEN

1. *Bechkreuze*
2. *Die Beigaben der Särge mit Blechkreuzen (= Blechkreuzsärge)*
  - a) Frühawarenzeitliche Gräber mit Blechkreuzen (erste zwei Drittel 7. Jh.)
  - b) Mittelawarenzeitliche Gräber mit Kreuzen (letztes Drittel 7. –Anfang 8. Jh.)
  - c) Spätawarenzeitliche Bestattungen mit Kreuzen (erstes Drittel bis Ende 8. Jh.)
3. Särge mit Blechkreuzen als gegenständliche Indizes des Bestattungsbrauches

IX. ARCHAICA (ältere als awarenzeitliche Gegenstände)

1. *Die Archaica-Gegenstände in chronologischer Gruppierung*
  - a) ältere als awarenzeitliche Gegenstände
    - *bronzezeitliche, eisenzeitliche und keltische Gegenstände*
    - *römerzeitliche Münzen, Fibeln und gemischte Gegenstände*
    - *germanische Gegenstände des 5. Jahrhunderts*
    - *Glasfragmente, Glasgefäßränder (römisch, 5. Jh. spätantik, byzantinisch)*
  - b) Gegenstände spätantiker und byzantinischer Herkunft
    - *spätantike Gegenstände*
    - *Gegenstände byzantinischer Herkunft*
2. *Fundstelle der Archaika*
3. *Die Zusammensetzung der Taschenfunde, ihr „Sinn“ und ihre Verbreitung*
4. *Beziehung der Archaica und der Särge mit Kreuz*

X. KINDERGRÄBER

1. *Bestattungsweise der Kindergräber*
2. *Grabbeigaben der Jungen*
3. *Grabbeigaben der Mädchen*

XI. METALLGEGENSTÄNDE MIT RITZUNGEN

1. *Die Lagersituation der Metallgegenstände mit Ritzungen aus dem Gräberfeld von Zamárdi*
2. *Gruppierung der Gegenstände mit geritzten Mustern*
3. *Analysierende Übersicht der Gegenstände mit geritzten Mustern oder Ritzungen*
  - a) *Tabelle*
  - b) *Analyse der Ritzungen*

XII. DAS KULTURELLE BILD DER GEMEINSCHAFT VON ZAMÁRDI-RÉTIFÖLDEK

1. *Struktur des Gräberfeldes, Bestattungssitten*
  - a) *Orientierung der Gräber*
  - b) *Leere Bereich im Gräberfeld*
  - c) *Die Struktur des Gräberfeldes*
  - d) *Bestattungsweise*
2. *Die frühesten Bestattungen des Gräberfeldes. Ende 6. Jh. – erstes Drittel 7. Jahrhundert*
  - a) *merowingerzeitlich germanische bzw. typisch frühawarenzeitliche Gegenstände im frühesten Bereich des Gräberfeldes*
  - b) *Gezähnte Flechtbandgegenstände im frühesten Gebiet des Gräberfeldes*
3. *In die ersten beiden Drittel des 7. Jahrhunderts datierbare Gräber/Grabgruppen*
4. *Der Kreis der in die Mittelawarenzeit datierbaren Gegenstände (letztes Drittel 7. und Wende 7./8. Jh.)*
5. *Der spätawarenzeitliche Fundkreis des Gräberfeldes (8. und Wende 8./9. Jh.)*
  - a) *spätawarenzeitliche Gräber im Gräberfeld*
  - b) *Typische Gegenstände der Jahrzehnte um die Wende 8./9. Jahrhundert*
  - c) *Verbreitung der spätawarenzeitliche Gräber im Gräberfeld*
  - d) *Zusammenfassung des kulturellen Bildes der Gemeinschaft von Zamárdi*

XIII. DIE STELLUNG DES GRÄBERFELDES VON ZAMÁRDI INNERHALB DER AWARENZEITLICHEN GRÄBERFELDER

1. *Art und Gesichtspunkte der die Stellung bestimmenden Untersuchung*
2. *Vergleichende Tabelle der früh- und mittelawarenzeitlichen Gräberfelder bzw. einzelner Gräber mit merowingerzeitlich germanischen Gegenständen und Gegenstandsensembles*
3. *Untersuchungsergebnisse der einzelner Landschaftseinheiten*
  - a) *oberes Donaugebiet (in Niederösterreich, der Slowakei und Ungarn)*
  - b) *Donauknie und die NO-„Ecke“ Transdanubiens*

- c) Plattensee, Nord- und Südbereich (Mitteltransdanubien)
  - d) Mittel-und Südtransdanubiens
  - e) Donau-Theiß Zwischenstromland
  - f) Mittel-Theiß-Gebiet
  - g) unteres Theiß-Gebiet (südliche Tiefebene)
4. *Zusammenfassung*
- a) Donauknie
  - b) Plattenseeraum
  - c) Südtransdanubien
  - d) Mittel-Theiß-Gebiet

Schlusswort

2. melléklet

Margit Nagy: Das barbarische Gräberfeld Budapest– Rákocsaba, Péceli út aus der jüngeren Kaiserzeit (2.-4. Jahrhundert n. Chr.). Budapest 2021.

MONUMENTA ARCHAEOLOGICA BARBARORUM
INTER PANNONIAM DACIAMQUE
I

Margit Nagy
Das barbarische Gräberfeld Budapest– Rákocsaba, Péceli út aus der jüngeren Kaiserzeit (2.-4.
Jahrhundert n. Chr.)

I.
Beschreibung der Gräber und Funde

((Címlap))

DAS BARBARISCHE GRÄBERFELD BUDAPEST – RÁKOSCSABA, PÉCELI ÚT
AUS DER JÜNGEREN KAISERZEIT
(2.-4. JAHRHUNDERT N. CHR.)

Teil I

MONUMENTA ARCHAEOLOGICA BARBARORUM
INTER PANNONIAM DACIAMQUE

Redigunt
Éva Garam – Zsófia Masek – Tivadar Vida

Teil 1

Budapest 2021

MARGIT NAGY

DAS BARBARISCHE GRÄBERFELD BUDAPEST – PÉCELI ÚT
AUS DER JÜNGEREN KAISERZEIT
(2.-4. Jahrhundert n. Chr.)

Teil I
Beschreibung der Gräber und Funde

mit 132 Abbildungen, 177 Tafeln, 1 Karte und anthropologischen Anhang

Die deutsche Ausgabe des Buches wurde ermöglicht durch
das Nationale Forschungs-, Entwicklungs- und Innovationsbüro (NKFIH-120 486),
das Institut für Archäologiewissenschaften der Eötvös Loránd Universität, Budapest,
das Institut für Archäologie des Eötvös Loránd Forschungsnetzwerks, Budapest,
das Ungarische Nationalmuseum, Budapest,
das Historische Museum, Budapest,
die Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt,
das Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie, Stiftung Schleswig-Holsteinische
Landesmuseen Schloss Gottorf, Schleswig.

Wissenschaftliche Mitarbeiter und Mitarbeiterinnen: Judit Topál (Kapitel VIII: Münzen), András Márton
(Kapitel IX, III: Terra Sigillata)

Übersetzung: Katalin H. Simon, Albrecht Friedrich

Grafik: Margit Nagy (Dokumentation, digitale Grafik), Zsolt Benke (Fundzeichnungen)

Fotografen: Ilona Molnár (Dokumentation), Margit Nagy (Dokumentation, Fotos der Perlen, digitale Grafik),
Csilla Tóth (Fotos der Funde), Eszter Horváth (Taf. 146, 1–5), István Kisfaludi (Abb. 74, 1), Nóra Szilágyi (Taf.
167, 3), István Kiszely (Dokumentation, anthropologische Abbildungen)

Restauratoren: Judit Hervainé Nagy, Júlia Józsa, Zsuzsanna Kériné Buzás, Mihályné Mihalik, Ágnes
Hunyady, Ildikó Lészko, Ádám Vecsey

Scans, Bildbearbeitung: László Schilling (grafische Tafeln), Margit Nagy (Tafeln, Abbildungen)

Kontrolle der statistischen Tabellen: Gábor Báthory

Sprachliche Bearbeitung des anthropologischen Kapitels:
Erika Molnár, Universität der Wissenschaften, Szeged

Sprachliche Bearbeitung der deutschen Fassung des Manuskripts:
Jan Schuster, Professor an der Universität Łódź

ISBN – ISSN

Herausgeber:

Institut für Archäologiewissenschaften der Eötvös Loránd Universität, Budapest

Institut für Archäologie des Eötvös Loránd Forschungsnetzwerks, Budapest

Ungarisches Nationalmuseum, Budapest

in Verbindung mit dem

Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie, Stiftung Schleswig-Holsteinische
Landesmuseen Schloss Gottorf, Schleswig

Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt,

Historischen Museum, Budapest

Druck-Vorbereitung: Martin Opitz Kiadó Bt.

© Institut für Archäologiewissenschaften der Eötvös Loránd Universität, Budapest

© Institut für Archäologie des Eötvös Loránd Forschungsnetzwerks, Budapest

© Ungarisches Nationalmuseum, Budapest

© Margit Nagy

INHALT (Teil I.)

LECTORI SALUTEM

VORWORT

DAS TAL DES RÁKOS-BACHES IN DER RÖMERZEIT.....

    Forschungsgeschichte.....

DIE FUNDSTELLE.....

    Die Ausgrabung.....

    Der Fundort.....

KATALOG DER GRÄBER UND FUNDE.....

FOTOTAFELN.....

...

KURZE ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE DER KNOCHENFUNDE DES
GRÄBERFELDES BUDAPEST – PÉCELI ÚT
(Etelka Juhász† – István Kiszely†) .....

    Beschreibung der Skelette

    Auswertung der individuellen Angaben

        Alters- und Geschlechtsverteilung

        Körperhöhe

        Verteilung nach Typen

        Pathologie

ABKÜRZUNGEN.....

INHALT (Teil II.)

BESTATTUNGSSITTEN.....

    Die Lage des Gräberfeldes und die Bezeichnung der Gräber

    Der Anteil der Geschlechter

    Die Lage der Skelette

    Doppelbestattungen

    Superpositionen und Hockergräber

    Die Tiefe der Gräber und die Ausbildung der Grabsohle

    Orientierung

    Die Form der Grabgruben

    Die in der Grabverfärbung sichtbaren Verfärbungen organischen Materials und Sarg

Ausmaß und Größe der Grabgruben

Die Grundfläche der Gräber. Der Zusammenhang zwischen dem Lebensalter und der Größe des Grabes

Steinpackungsgräber

Die Typen der Steinpackungsgräber

Partielle Steinpackung, Typ I

Partielle Steinpackung, Typ II

Vollständige Steinpackung, Typ III des Ritus mit Steinpackung

Die Lage der Steinpackungsgräber im Gräberfeld

Der Ritus mit Steinpackung in dem kaiserzeitlichen Barbaricum

Der Steinpackungsritus im dem Grenzabschnitt von *Aquincum* gegenüberliegenden Teil des Barbaricums

Gräber mit Kreisgraben

Die Charakteristika der Gräber mit Kreisgraben auf dem Gräberfeld an der Péceli út und ihre Gruppen

Die Gruppen der mit einem Kreisgraben umgebenen Gräber

Die Verteilung der von einem Kreisgraben umgebenen Gräber nach

Geschlecht, ferner die Größe und Funktion der Gräber und Kreisgräben

Die Bestattungen in den die Gräber umgebenen Gräben

DER GRABRAUB

Die Gräbergruppen nach Ausmaß und Stelle der Störung

Beraubungsgruppen

Knochenvermischungen. Knochen fremde Individuen in den Gräbern

Knochen mit Patinaspur

Ungestörte Gräber

ANALYSE DES FUNDMATERIALS

SCHMUCKSACHEN, TRACHTGEGENSTÄNDE, AMULETTE

Kopfschmuck

Schleifenringe mit geschlossenem und offenem Ende

Ohrgehänge

Amulette, Anhänger

Halsringe

Fibeln

A/ Fibeln

Gruppe I: Kniefibeln

Gruppe II: Zweigliedrige Spiralfibeln mit hohem Nadelhalter

- Appendix: Silberfibeln mit hohem Nadelhalter mit nördlicher Verbindung aus der Großen Ungarischen Tiefebene

Gruppe III: Fibeln mit umgeschlagenem Fuß

IV. Nicht zur Gruppe innerhalb des Gräberfeldmaterials gehörende Fibeln

B/ Scheibenfibeln

- I. Emailscheibenfibeln
- II. Durchbrochene Scheibenfibeln
- III. Scheibenfibeln mit Pressblechauflage
- IV. Scheibenfibeln mit Blechauflage und Glaseinlage
- V. Ring- oder Omegafibel

Schnallen und Riemenzungen

A/ Bronze- und Silberschnallen und Riemenzungen

- I. Gürtel- und Schuhwerkornamente mit langer rechteckiger Riemenzunge
- II. Eckige Schnallen
- III. Halbkreisförmige und ovale Schnallen
- IV. Gürtelbeschläge und Riemenzungen

B/ Eisenschnallen

- I. Schnallen mit Beschlag
- II. Ovale Schnallen

Perlen

A/ Charakteristiken und Veränderungen der Perlentracht

1. Auf Oberkörper und im Hüftbereich gefundenen Perlen: Halsketten, Armbänder, Gürtelzierden
2. Armbänder und im Hüftbereich gefundene Perlen
3. Perlen aus dem Bereich der Unterschenkel- und Fußknochen

B/ Perlentypen

I. Glasperlen

1/ Einfarbige Glasperlen

2/ Mehrfarbige Glasperlen

- Inkrustierte und ablaufverzierte Perlen
- Aus farbigen Glasfäden verschmolzene Perlen
- Mosaikperlen
- Perlen mit Tupfen

II. Nicht auf Glas beruhende Perlen

1. Bernsteinperlen

2. Karneolperlen
3. Gagatperlen und ihre Nachahmungen
4. Chalzedonperlen
5. Kalksteinperlen
6. Fayenceperlen
7. Knochenperlen
8. Korallenperlen

C/ Zusammensetzung der Perlenbestände der Grabensembles und die Perlengruppen

- Perlengruppe I
- Perlengruppe II
- Perlengruppe III

Zusammenfassung

- Armringe, Fingerringe
  - Bronzearmringtypen
  - Eisenarmringe
  - Fingerringe

GEBRAUCHSGEGENSTÄNDE, ARBEITSGERÄTE

Toilet accessories

Kämme,
Spiegel,
Dosen

Arbeitsgeräte

Spindelgewichte
Eisen- und Bronzehaken,
Ahlen,
Feuerstähle,
Rasiermesser
Pinzette
Messer

WAFFEN

MÜNZEN [Judit Topál – Margit Nagy]

GEFÄßE

1. Glasgefäße
2. Tongefäße

I. Handgeformte Gefäße

1. Schalen
2. Becher
3. Töpfe
4. Miniaturgefäße

II. Scheibengedrehte Gefäße

1. Schalen
2. Becher
3. Töpfe

4. Krüge
  5. Aufbewahrungsgefäße für Speisen
- III.** Terra Sigillata [András Márton]
1. Rheinzaberner Gefäße
  2. Rheinzaberner oder Westerndorfer Gefäße
  3. Westerndorfer Gefäße

Die Lage der Gefäßbeigaben im Gräberfeld

TIERKNOCHEN

STRUKTUR UND CHRONOLOGIE DES GRÄBERFELDES

Datierbare Gräber

Budapest– Péceli út. Chronologischer Überblick des Fundmaterials
(Abbildung 132)

LITERATURVERZEICHNIS

ABKÜRZUNGEN ZUR LITERATUR

Anhang zu dem Kapitel XI. Zusammenfassende Tabelle 71-72